

Bouman zonden zij weg en ten huize van ir. Doedes deden zij de *Chef Bauwesen Luftwaffe* (die zijn intrek genomen had in het luxueuze Hotel de l'Europe te Amsterdam) telefonisch mededeling van het besprokene en van hun besluiten. Een dag later bevestigde ir. Doedes schriftelijk dat de Vilder en hij van plan waren, de leden van de Federatie voor te stellen om *'falls sie einen Befehl oder eine Vorschrift vom oder im Namen des Reichskommissars erhalten, diesen Folge zu leisten. Dies beschränkt sich auf Arbeiten für Flugplätze und gilt nicht für Schutzgräben und Kasematten. Wenn die in dieser Beziehung geeigneten Massnahmen getroffen werden'* (d.w.z. wanneer men van Duitse kant zou zorgen voor de nodige 'bevelen of voorschriften') *'nehmen wir an, dass auch für die laufenden Arbeiten sich die besprochenen Schwierigkeiten im allgemeinen lösen lassen.'*¹

De leden van de Federatie Werkgevers Bouwbedrijf kregen die brief niet te zien², maar in hun kring vertelde men vrij algemeen rond dat secretaris-generaal Hirschfeld, de hoogste Nederlandse autoriteit, het werken aan de vliegvelden 'goedgekeurd had'. Bij de Amsterdamse Ballastmaatschappij werd de raad van commissarissen in augustus ingelicht dat de maatschappij voor de *Wehrmacht* werken aangenomen had op de vliegvelden Schiphol en Valkenburg alsmede, voor watervliegtuigen, te Schellingwoude bij Amsterdam; commissarissen konden zich 'volledig verenigen met het standpunt der directie dat aan deze opdrachten' (de Duitsers hadden dus voor de nodige *Befehle* gezorgd) 'voldaan moet worden.'³ Door verscheidene aannemers werd overigens aan die 'opdrachten' zwaar getild, zulks ondanks 'de richtlijnen die door dr. Hirschfeld gegeven zijn. Daar hebben ze zich allemaal op beroepen maar ik kreeg steeds de indruk', aldus de functionaris der bijzondere rechtspleging die dat terrein na de oorlog te onderzoeken kreeg⁴, 'dat zij dit meer gedaan hebben om zich een houding te geven en om zich te verontschuldigen.'⁵

Hoe dat zij: het onderscheid dat in eerste instantie gemaakt was (niet werken aan 'loopgraven, forten of kazematten') werd spoedig uit het oog verloren; ook ging het *Bauwesen* van de *Luftwaffe* de 'bevelen of voorschriften' achterwege laten. Tekort aan arbeidskrachten was er niet: talloze ar-

¹ Brief, 15 juni 1940, van L. Doedes aan de *Chef Bauwesen Luftwaffe* (a.v., p. 31).

² 'Opmerkingen Bureau Vooronderzoek Collaboratie Amsterdam', z.d. (BG-Amsterdam, dossier A. F. en C. F. de Vilder, map IV). ³ Notulen, 24 aug. 1940, in Ver. Accountantskantoor: Rapport voor PRAC-Amsterdam inz. de Amsterd. Ballast-mij. (2 maart 1946), p. 6 (a.v., map VIII). ⁴ G. Kruyff, hoofd van de Politieke Recherche Afdeling Collaboratie, eerst te Utrecht-Oost, later te Amsterdam.

⁵ BG-Den Haag: Verslag proces-Fiebig (14 juni 1949), p. II-4 (Doc I-476, b-4).